Socialförsäkringsutskottets betänkande 1984/85:21

om föräldraförsäkringen (prop. 1984/85:100)

Sammanfattning

Utskottet behandlar i detta betänkande det i proposition 1984/85:100 under socialdepartementet bil. 7 litt. C, upptagna anslaget C 2. Bidrag till föräldraförsäkringen. Utskottet tillstyrker regeringens förslag till medelsanvisning.

Vidare behandlas under skilda rubriker elva motioner enligt följande.

Motionsyrkanden beträffande föräldrapenning (s. 4)

1984/85:2691 (m) yrkande 1 om höjd garantinivå,
1984/85:2174 (fp) om jämställdhet inom föräldraförsäkringen,
1984/85:1281 delvis (m) om föräldrapenning vid förtidig födsel m. m.,
1984/85:702 (m) om nedsättning eller indragning av föräldrapenning.

Motionsyrkanden beträffande tillfällig föräldrapenning (s. 6)

1984/85:1270 (fp) och 1984/85:1283 (s) om tillfällig föräldrapenning när dagbarnvårdares barn är sjukt,
1984/85:2195 (fp) yrkande 3 och 1984/85:2445 (vpk) yrkande 2 om slopad tidsgräns för tillfällig föräldrapenning,
1984/85:2444 (fp) yrkande 1 om flexibelt uttag av kontaktdagar,
1984/85:2445 (vpk) yrkandena 1, 3 och 4 om tillfällig föräldrapenning till förälder med handikappat barn.

Motionsyrkanden om utvidgning av rätten till föräldraledighet m. m. vid adoption (s. 9)

1984/85:2444 (fp) yrkande 3, delvis.

Motionsyrkanden om rätt till ledighet m. m. vid anhörigvård (s. 10)

1984/85:1271 (c), 1984/85:1281 delvis (m), 1984/85:1749 (s) och 1984/85:2195 (fp) yrkande 6.

Utskottet avstyrker bifall till samtliga motioner. Till betänkandet har fogats sju reservationer.

Propositionen

FEMTE HUVUDTITELN

Regeringen har i proposition 1984/85:100 bil. 7 (socialdepartementet) under litt. C punkt C 2. Bidrag till föräldraförsäkringen (s. 42–44) föreslagit riksdagen att till Bidrag till föräldraförsäkringen för budgetåret 1985/86 anvisa ett förslagsanslag av 865 000 000 kr.

Motioner

I motion 1984/85:702 av Gullan Lindblad (m) och Siri Häggmark (m) föreslås att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändring av bestämmelsen om att den som uppbär föräldrapenning måste anmäla resor utanför hemkommunen om de varar längre än ett dygn.

I motion 1984/85:1270 av Ingemar Eliasson (fp) och Kenth Skårvik (fp) yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av rätten till tillfällig föräldrapenning i enlighet med vad som anges i motionen.

I motion 1984/85:1271 av Kersti Johansson (c) och Ulla Ekelund (c) hemställs att riksdagen hos regeringen begär att rätt till ledighet och ersättning för vård av anhörig införs i likhet med vad i motionen anförs.

I motion 1984/85:1281 av förste vice talman Ingegerd Troedsson (m) hemställs att riksdagen hos regeringen anhåller om översyn av reglerna om sjukpenning och föräldrapenning så att även gränsfall av det slag som behandlas i motionen kan tillgodoses.

I motion 1984/85:1283 av Ulla-Britt Åbark (s) och Lars Svensson (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om sjukpenning till förälder vars dagbarnvårdares barn är sjukt.

I motion 1984/85:1749 av Margareta Persson m. fl. (s) hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om behovet av ersättning genom socialförsäkringssystemet för vård under kortare perioder av svårt sjuka familjemedlemmar.

I motion 1984/85:2174 (motivering i 1984/85:2172) av Bengt Westerberg m. fl. (fp) yrkas att riksdagen hos regeringen begär utredning om förändringar i föräldraförsäkringen i enlighet med vad som anförts i motionen.

I motion 1984/85:2195 (motivering i 1984/85:2194) av Bengt Westerberg m. fl. (fp) hemställs

3. att riksdagen beslutar att avskaffa begränsningen på 60 dagar för tillfällig föräldrapenning för handikappade barn,

6. att riksdagen hos regeringen begär ett förslag om rätt till ersättning för anhörigvård i enlighet med vad som anförs i motionen.

I motion 1984/85:2444 av Kenth Skårvik (fp) och Ingemar Eliasson (fp) yrkas

1. att riksdagen beslutar att de 16 kontaktdagarna kan tas ut vid tidpunkt som föräldrarna själva bestämmer,

3. (delvis) att riksdagen hos regeringen begär förslag om ändring av regler för rätt till ledighet för vård av barn i enlighet med vad som anges i motionen.

I motion 1984/85:2445 av Lars Werner m. fl. (vpk) föreslås

1. att riksdagen beslutar att de institutionsbesök som föräldrar och barn gör på grund av barnets sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp jämställs med besök i samhällets förebyggande barnhälsovård vid bedömning av rätt till tillfällig föräldrapenning,

2. att riksdagen beslutar att undantag från den övre gränsen för antal ersättningsdagar med tillfällig föräldrapenning skall medges i de fall barnet på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp är i behov av särskild tillsyn eller vård,

3. att riksdagen beslutar att tillfällig föräldrapenning även skall utgå i de fall föräldrarna måste avstå från förvärvsarbete för att inhämta information och färdigheter som behövs för att ge handikappade barn en riktig omvårdnad i hemmet,

4. att riksdagen beslutar att förälder skall ha rätt att uppbära tillfällig föräldrapenning under sju dagar i samband med att barn inskolas i förskola eller skola då inskolningen kompliceras på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp.

I motion 1984/85:2691 (motivering i 1984/85:2689) av Ulf Adelsohn m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen beslutar att garantibeloppet inom föräldraförsäkringen per den 1 januari 1986 skall höjas från 48 till 60 kr.

Utskottet

Inledning

Under anslaget C 2. Bidrag till föräldraförsäkringen beräknas den del av kostnaderna för föräldrapenningförmåner och havandeskapsförmåner som finansieras genom statsbidrag, 15 %. Övriga kostnader täcks genom socialavgifter.

Föräldraförsäkringen omfattar för närvarande rätt till föräldrapenning i samband med barns födelse under 180 dagar, särskild föräldrapenning under likaledes 180 dagar och föräldrapenning för tillfällig vård av barn under högst 60 dagar per barn och år. Föräldrapenning för tillfällig vård av barn utgår dessutom för fader under 10 dagar i samband med barns födelse.

Föräldraförsäkringen kompletteras av en rätt för föräldrarna till ledighet från anställningen under tid då föräldrapenning utgår. Dessutom finns en fristående rätt för föräldrarna att vara helt lediga så länge de vårdar barn som

är yngre än ett och ett halvt år. De har också möjlighet att förkorta arbetstiden till tre fjärdedelar av normal arbetstid fram till dess barnet fyller åtta år eller avslutar sitt första skolår.

För gravida kvinnor som har fysiskt påfrestande arbetsuppgifter och inte kan fortsätta med dessa i graviditetens slutskede finns sedan år 1980 en lagfäst rätt till omplacering på arbetsplatsen till ett mindre ansträngande arbete med bibehållen lön. Om en omplacering inte är möjlig har kvinnan rätt att vara ledig och uppbära havandeskapspenning.

Riksdagen har nyligen (prop. 1984/85:78, SfU 12, rskr. 125) beslutat om förändringar och förbättringar inom föräldraförsäkringen och havandeskapspenningen. Fr. o. m. den 1 juli 1985 utvidgas rätten till föräldrapenning för tillfällig vård av barn i vissa avseenden. Bl. a. skall sådan föräldrapenning kunna utges till barn mellan 12 och 16 år i de fall barnet på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp är i behov av särskild tillsyn och vård. Vidare genomförs från samma tidpunkt förbättringar i havandeskapspenningen vid risk för fosterskador i arbetsmiljön. Fr. o. m. den 1 januari 1986 genomförs mera omfattande ändringar av föräldraförsäkringen. Föräldrapenning vid barns födelse och särskild föräldrapenning förs då samman till en förmån, föräldrapenning, som får tas ut till dess barnet fyllt fyra år. Adoptivföräldrar får en motsvarande rätt till föräldrapenning, som får tas ut inom fyra år från barnets ankomst, dock längst till dess barnet fyllt tio år. Föräldrapenning för tillfällig vård av barn benämns fortsättningsvis tillfällig föräldrapenning och utökas med två kontaktdagar per barn och år för barn mellan 4 och 12 år. Kontaktdagarna är avsedda för föräldrautbildning, besök i skola, förskola eller fritidsverksamhet.

Utskottet behandlar nedan ett antal motioner från den allmänna motionstiden om föräldrapenning och tillfällig föräldrapenning. Vidare behandlas ett motionsyrkande som tar upp frågan om rätten att behålla sjukpenninggrundande inkomst och rätten till ledighet vid adoption. Slutligen behandlas fyra motioner som tar upp ersättningsfrågor m. m. vid anhörigvård.

Motionsyrkanden beträffande föräldrapenning

Föräldrapenning i samband med barns födelse och särskild föräldrapenning (fr. o. m. den 1 januari 1986 föräldrapenning) utgår under sammanlagt 360 dagar. Härav ersätts 270 dagar med belopp som motsvarar förälderns sjukpenning, dock lägst garantinivån, som fr. o. m. den 1 januari i år är 48 kr. per dag. Återstående 90 dagar ersätts enbart enligt garantinivån.

I motion 2691 av Ulf Adelsohn m. fl. yrkas att riksdagen skall besluta om en höjning av garantinivån till 60 kr. fr. o. m. den 1 januari 1986. Finansieringen härav bör ske genom besparingar inom sjukförsäkringens område i enlighet med vad som begärts i motion 1984/85:2431 av Nils Carlshamre m. fl. Motionen som behandlas i betänkande SfU 1984/85:20 innehåller bl. a. ett

yrkande om en sänkt kompensationsnivå inom sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen.

Riksdagen har nyligen på förslag av utskottet i betänkande SfU 1984/85:12 avslagit ett motionsyrkande om en höjning av garantibeloppet till 55 kr. Utskottet har dävid erinrat om att garantibeloppet nyligen höjts från 37 kr. till 48 kr. och att utskottet i samband med beslutet härom avstyrkt en ytterligare höjning, bl. a. av statsfinansiella skäl. Utskottet anser att riksdagen bör vidhålla sitt nyligen gjorda ställningstagande och avslå motion 2691 yrkande 1.

Bengt Westerberg m. fl. begär i motion 2174 en utredning om förändringar i föräldraförsäkringen med hänvisning till vad som anförts i motion 2172. Den senare motionen, som tar upp jämställdhetsfrågor, innehåller emellertid inte något förslag eller ens någon antydan om i vilket avseende motionärerna vill förändra föräldraförsäkringen. Utskottet, som vill erinra om att riksdagens nyligen fattade beslut om förbättringar i föräldraförsäkringen innehöll flera jämställdhetsfrämjande inslag, föreslår att motion 2174 lämnas utan avseende.

I motion 1281 av förste vice talman Ingegerd Troedsson begärs en översyn av reglerna för sjukpenning och föräldrapenning för att tillgodose behovet av ersättning till föräldrar, vars barn behöver sjukhusvård efter födelsen eller avlider i nära anslutning till förlossningen. Motionären framhåller att vid för tidig födsel kan barnet behöva upp till 3–4 månaders sjukhusvård. Om föräldrarna tar ut sin föräldrapenning under denna tid för att delta i vården på sjukhuset, begränsas deras möjlighet att själva vårda barnet när det kommer hem. Även om man i vissa fall sökt underlätta situationen genom att sjukskriva en eller båda föräldrarna under en del av vårdtiden har detta föranlett problem bl. a. vid bedömningen av rätt till sjukpenning. Samma problem kan uppstå när ett barn dör i anslutning till förlossningen, eftersom föräldrapenning då endast kan utgå under en månad till modern, trots att hon kan behöva avstå från förvärvsarbete under längre tid.

I det förenämnda betänkandet SfU 1984/85:12 behandlade utskottet en motion om utvidgade föräldrapenningförmåner i de fall ett barn föds för tidigt. Utskottet hänvisade då till att frågan tagits upp i proposition 1984/85:78. I propositionen uttalades att föräldrapenning för tillfällig vård av barn bör kunna utges för barn som föds för tidigt under den tid barnet i direkt anslutning till födseln vårdas på sjukhus. Skulle i ett sådant fall modern före den för tidiga nedkomsten ha påbörjat en föräldraledighet bör hon dessutom anses ha behövt avstå från förvärvsarbete även om hon avbryter ledigheten för att övergå till en ledighet med föräldrapenning för tillfällig vård av barn. Utskottet ansåg att genom de nämnda tillämpningsföreskrifterna blev syftet med motionen i huvudsak tillgodosett. Eftersom den tillfälliga föräldrapenningen kan utgå under 60 dagar per barn och år och fortsättningsvis kommer att kunna tas ut som hel, halv eller fjärdedels föräldrapenning borde denna ersättningsform i det övervägande antalet fall av för tidig födsel kunna täcka

en förälders behov av skydd mot inkomstbortfall när föräldern vårdar och besöker barn på sjukhus.

Utskottet har tidigare även prövat frågan om en utvidgning av rätten till föräldrapenning när ett barn avlider. I sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1983/84:18 behandlade utskottet motionsyrkanden om att bl. a. föräldrapenning skulle kunna utgå en viss tid efter det ett barn avlidit. Utskottet anförde då att, även om det inte ville bestrida att det i enstaka fall kunde uppstå ekonomiska svårigheter på grund av bortfall av bidrag i samband med att ett barn för vilket det utgår föräldrapenning avlider, detta inte motiverade en generell utvidgning av rätten till föräldrapenning även för tid efter det barnet avlidit. Utskottet vidhåller denna inställning.

På grund av det anförda avstyrker utskottet bifall till motion 1281 i nu behandlade delar.

Gullan Lindblad och Siri Häggmark riktar i motion 702 kritik mot bestämmelsen i 3 kap. 17 § lagen om allmän försäkring (AFL) med stöd av vilken föräldrapenningen kan dras in eller sättas ner om en förälder ändrar vistelseort utan att underrätta försäkringskassan om detta. Motionärerna erinrar om att riksförsäkringsverket fått i uppdrag av regeringen att se över bestämmelsen i fråga. De menar emellertid att ett utredningsförfarande inte är nödvändigt utan att riksdagen bör begära förslag från regeringen till ändring av bestämmelsen.

Riksförsäkringsverket har i en rapport den 28 mars 1985 till regeringen redovisat sitt uppdrag att kartlägga erfarenheterna av bestämmelsen i 3 kap. 17 § AFL och de tillämpningsföreskrifter som är knutna till denna. Verket har därvid föreslagit att den nuvarande skyldigheten för den som uppbär föräldrapenning att till försäkringskassan anmäla ändrad vistelseort bör slopas. Med hänsyn härtill och i avvaktan på den fortsatta beredningen av verkets förslag anser utskottet att motion 702 inte påkallar någon riksdagens åtgärd.

Motionsyrkanden beträffande tillfällig föräldrapenning

Föräldrapenning för tillfällig vård av barn (fr. o. m. den 1 januari 1986 tillfällig föräldrapenning) utgår med belopp motsvarande förälderns sjukpenning om föräldern behöver avstå från förvärvsarbete i samband med sjukdom eller smitta hos barnet eller dess ordinarie vårdare och vid besök i samhällets barnhälsovård. Ersättning kan utgå under 60 dagar per barn och år för föräldrarna sammanlagt till dess barnet fyllt tolv år. Fadern har dessutom en särskild rätt till föräldrapenning och ledighet under tio dagar vid barns födelse. Fr. o. m. den 1 juli 1985 skall föräldrapenning för tillfällig vård av barn också kunna utges till barn mellan 12 och 16 år i de fall barnet på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp är i behov av särskild tillsyn och vård. Vidare byggs den tillfälliga föräldrapenningen ut den 1 januari 1986 med två kontaktdagar per barn och år för barn

mellan 4 och 12 år i samband med föräldrautbildning, besök i skola, förskola eller fritidsverksamhet.

Två motioner berör rätten till tillfällig föräldrapenning i de fall dagbarnvårdarens egna barn är sjuka. Ingemar Eliasson och Kenth Skårvik begär i motion 1270 en översyn av gällande bestämmelser i syfte att ersättning skall kunna utgå i sådana situationer, medan Ulla-Britt Åbark och Lars Svensson i motion 1283 begär ett tillkännagivande om att ersättning bör utgå.

Den nu aktuella frågan har nyligen varit föremål för överväganden. I föräldraförsäkringsutredningens betänkande SOU 1982:36 Enklare föräldraförsäkring anförde utredningen att en utvidgning av bestämmelserna så att föräldrapenning skall kunna utges på grund av sjukdom eller smitta hos ordinarie vårdares barn torde komma att medföra en betydande utökning av försäkringen. Om dagmammans barn insjuknar skulle detta – liksom i dag vid ordinarie vårdares sjukdom – kunna medföra rätt till föräldrapenning för flera barn samtidigt som normalt vårdas hos henne. Även om det kunde finnas skäl att ge rätt till föräldrapenning i nämnda situation var utredningen därför inte beredd att föreslå någon förändring, bl. a. med hänsyn till de kostnader för försäkringen en sådan ändring skulle kunna komma att medföra.

Den av riksdagen nyligen behandlade propositionen 1984/85:78 om bl. a. förbättringar i föräldraförsäkringen, som i väsentliga delar byggde på utredningens förslag, innehöll inte heller något förslag i frågan.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna 1270 och 1283.

Såväl i motion 2195 (yrkande 3) av Bengt Westerberg m. fl. som i motion 2445 (yrkande 2) av Lars Werner m. fl. begärs att riksdagen skall besluta om att tidsgränsen 60 dagar per barn och år inte skall gälla beträffande barn som på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp är i behov av särskild tillsyn och vård.

I samband med behandlingen av proposition 1984/85:78 avstyrkte utskottet bifall till ett motionsyrkande med samma syfte (se SfU 1984/85:12). Utskottet anförde därvid:

Föräldraförsäkringsutredningen har tagit upp frågan om föräldrapenning för tillfällig vård av barn skulle kunna utges under obegränsad tid. Utredningen har därvid pekat på att under åren 1980–1981 har 60 dagar tagits ut för mindre än 400 barn årligen. Av en särskild undersökning avseende uttag under första halvåret 1980 framgick dessutom att flertalet fall av uttag av 60 dagar berodde på att ordinarie vårdaren varit sjuk eller smittbärare. Utredningen har diskuterat om man på grund av det fåtal fall per år där maximala antalet ersättningsdagar på grund av sjukdom hos barnet tagits ut skulle slopa den nuvarande 60-dagarsgränsen. Utredningen har emellertid funnit att en sådan ordning skulle medföra problem, främst på grund av att ersättningsnivåerna för föräldrapenning och vårdbidrag kan skilja sig väsentligt. Införs en obegränsad ersättningstid för föräldrapenning för tillfällig vård av barn skulle detta kunna innebära att en förälder föredrog denna ersättningsform framför att söka vårdbidrag för barnet. Bestämmelser

måste då införas som möjliggör för en försäkringskassa att efter viss tid – utan ansökan av förälder – pröva rätten till vårdbidrag. Detta skulle bl. a. medföra ett administrativt merarbete. Med hänsyn till föräldrapenningens syfte att täcka ett behov av ersättning i mera akut uppkomna vårdsituationer, ansåg utredningen det inte lämpligt att frågan om det ekonomiska stödet till föräldrar med långvarigt eller ofta sjuka barn löstes inom föräldraförsäkringens ram.

Utskottet erinrade också om att departementschefen för sin del ansett att erfarenheterna av ersättningsreglerna för tillfällig vård av barn inte gav anledning till att förändra antalet ersättningsdagar inom försäkringen och utskottet delade mot bakgrund av vad utredningen framhållit denna uppfattning.

Utskottet finner inte anledning till någon ändrad bedömning och avstyrker bifall till motionerna 2195 och 2445 i behandlade delar.

I motion 2444 (yrkande 1) av Kenth Skårvik och Ingemar Eliasson begärs att uttaget av de nya kontaktdagarna inte skall bindas till två dagar per barn och år utan att samtliga 16 dagar skall kunna tas ut vid den tidpunkt föräldrarna själva önskar. Härigenom får föräldrarna en större valfrihet och möjlighet till en sammanhängande ledighet vid t. ex. barnets skolstart.

Lars Werner m. fl. anser i motion 2445 (yrkande 4) att det finns behov av ett större antal dagar med tillfällig föräldrapenning vid inskolning i förskola eller skola i de fall inskolningen kompliceras av sjukdom eller handikapp. Motionärerna anser att föräldrarna skall ha rätt till tillfällig föräldrapenning under sju dagar i dessa fall.

Även motioner med samma syfte som de nu nämnda avslogs av riksdagen på förslag av utskottet vid behandlingen av proposition 1984/85:78. Utskottet anförde därvid att en utgångspunkt för de föreslagna ändringarna i propositionen hade varit att dessa totalt sett inte skulle föranleda ökade kostnader för försäkringen. Förslaget om två kontaktdagar per barn och år rymdes inom ramen för oförändrade kostnader. Eftersom motionsförslagen om utökat antal dagar eller ändringar i reglerna för uttag av dagar skulle innebära en kostnadsökning för försäkringen kunde utskottet inte biträda motionsförslagen.

Utskottet anser att riksdagen bör vidhålla sitt nyligen fattade beslut och avstyrker bifall till motionerna 2444 och 2445 i nu behandlade delar.

Motion 2445 innehåller också ett yrkande om att riksdagen skall besluta att tillfällig föräldrapenning skall utgå då föräldrar avstår från arbete för att inhämta information och färdigheter för att ge barnet en riktig omvårdnad. Vidare begär motionärerna ett beslut om att besök som görs på institutioner på grund av barns sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller handikapp skall berättiga till tillfällig föräldrapenning på samma sätt som förebyggande barnhälsovård.

Även dessa frågor aktualiserades motionsledes vid behandlingen av proposition 1984/85:78. Utskottet erinrade om att i den mån tillfällig föräldrapenning för inhämtande av information eller färdigheter för att ge

handikappade barn en riktig omvårdnad inte utgick i anslutning till vård av sjukt barn eller besök i samhällets barnhälsovård hade föräldrarna möjlighet att använda kontaktdagarna för ändamålet. Utskottet anförde vidare:

Vid utskottsbehandlingen har diskuterats om inte begreppet "besök i samhällets barnhälsovård", varmed enligt förarbetena (prop. 1975/76:133 s. 57) avses besök vid barnavårdscentral, skolhälsovård eller PBU, är alltför snävt avgränsat med hänsyn till att barn med speciella handikapp kan hänvisas till alternativa verksamheter i samhällets regi som inte täcks av lagstiftningen. Utskottet har under hand erfarit att riksförsäkringsverket genom enskilda skrivelser uppmärksammats på problemställningen, och att denna också kommer att uppmärksammas i samband med den kartläggning av handikappstödet som för närvarande pågår inom statens handikappråd. Det slutliga ställningstagandet till omsorgskommitténs betänkande (SOU 1981:26), Omsorger om vissa handikappade, kan också påverka ett ställningstagande till om begreppet "samhällets förebyggande barnhälsovård" bör utvidgas. Utskottet lägger därför inte fram något förslag i frågan utan förutsätter att regeringen har sin uppmärksamhet riktad på problemställningen och vid behov vidtar åtgärder för att alla föräldrar skall ges möjlighet att uppbära föräldrapenning vid deltagande i verksamheter i samhällets regi som innesluter en förebyggande hälsovård för barnet.

Utskottet vidhåller dessa uttalanden och motion 2445 i nu behandlade delar bör inte föranleda någon åtgärd.

Motionsyrkande om utvidgning av rätten till föräldraledighet m. m. vid adoption

Kenth Skårvik och Ingemar Eliasson tar i motion 2444 upp två frågor om adoptivförälders förmåner i samband med adoption. Motionärerna begär i yrkande 3 att den tid under vilken en adoptivförälder har rätt att behålla sjukpenninggrundande inkomst vid ledighet för vård av barn skall räknas från dagen för barnets mottagande. Samma dag skall vara utgångspunkten för rätten till ledighet för vård av barn.

Såvitt gäller rätten att behålla sjukpenninggrundande inkomst är motionen redan tillgodosedd genom riksdagens beslut med anledning av proposition 1984/85:78 (se SfU 1984/85:12, s. 24, rskr. 125). Motionsyrkandet bör därför lämnas utan avseende i denna del.

Enligt lagen (1978:460) om rätt till ledighet för vård av barn har bl. a. en arbetstagare som är förälder (härmed jämställs adoptivförälder) eller fosterförälder rätt till viss tids ledighet för vård av barn. Ledigheten kan tas ut som hel ledighet till dess barnet uppnått ett och ett halvt års ålder och som förkortning av arbetstiden till tre fjärdedelar av normal arbetstid till dess barnet har uppnått åtta års ålder eller den senare tidpunkt då barnet har avslutat första skolåret. Härutöver har en arbetstagare rätt till hel ledighet under tid då arbetstagaren uppbär hel föräldrapenning och till förkortning av arbetstiden till hälften eller till tre fjärdedelar under tid då arbetstagaren uppbär halv eller fjärdedels föräldrapenning.

De nämnda bestämmelserna infördes fr. o. m. den 1 januari 1979 på grund av förslag i proposition 1977/78:104 om utvidgad rätt till ledighet för vård av barn. Avsikten med att – vid sidan om den fristående rätten till ledighet – knyta rätten till ledighet till utgivandet av föräldrapenning var bl. a. att tillgodose adoptivföräldrars behov av hel ledighet för vård av barn över ett och ett halvt år.

Med hänsyn till att föräldrapenning kan utgå under 360 dagar och en fristående rätt till hel ledighet föreligger för adoptivföräldrar så länge barnet är under ett och ett halvt år anser utskottet att adoptivförälders behov av ledighet i samband med adoption kan täckas inom ramen för nuvarande lagstiftning. Utskottet avstyrker därför bifall till motion 2444 i motsvarande del.

Motionsyrkanden om rätt till ersättning m. m. vid anhörigvård

Utskottet tar i detta sammanhang upp till behandling fyra motionsyrkanden som syftar till ersättning m. m. för vård av sjuk anhörig.

I motion 1271 av Kersti Johansson och Ulla Ekelund erinras om att anhörigvårdskommittén i betänkandet SOU 1983:64, Ledighet för anhörigvård, föreslagit en lagstadgad rätt till viss tids ledighet vid vård av sjuk anhörig i hemmet. Motionärerna anser att för att en sådan ledighet skall få avsedd effekt måste den kompletteras med rätt till ekonomisk ersättning. Ersättningen bör grundas på den principen att den skall utgöra kompensation för utfört arbete och göras lika för alla. Motionärerna begär förslag om rätt till ledighet och ersättning i enlighet med det anförda. I motion 1281 av förste vice talman Ingegerd Troedsson begärs en översyn av reglerna om sjukpenning så att denna ersättningsform kan utgå till anhöriga som vistas hos en dödssjuk patient. Margareta Persson begär i motion 1749 ett tillkännagivande till regeringen om att det föreligger ett behov av ersättning genom socialförsäkringssystemet för anhöriga som under kortare perioder vårdar svårt sjuka familjemedlemmar. Bengt Westerberg m. fl., slutligen, begär i motion 2195 (yrkande 6) ett förslag om att ersättning skall kunna utgå inom socialförsäkringssystemets ram för maximalt 30 dagar per år för vård av sjuk anhörig.

Utskottet behandlade ett motionsyrkande i samma fråga i sitt av riksdagen godkända betänkande SfU 1984/85:3. Utskottet hänvisade därvid till att frågan om ersättning vid anhörigvård prövats av anhörigvårdskommittén, som av samhällsekonomiska skäl inte ansett att det fanns förutsättningar att föreslå någon rätt till ersättning från försäkringen. Utskottet ansåg att beredningen av betänkandet i regeringskansliet borde avvaktas och avstyrkte bifall till motionsyrkandet i fråga.

Utskottet anser att riksdagen bör vidhålla sitt tidigare ställningstagande och avstyrker bifall till motionerna 1271, 1281, 1749 och 2195 (yrkande 6).

Anslaget

Utskottet har ingen erinran mot den av regeringen föreslagna medelsberäkningen under anslaget C 2. Bidrag till föräldraförsäkringen.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *höjd garantinivå*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:2691, yrkande 1,
2. beträffande *förändringar i jämställdhetssyfte*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:2174,
3. beträffande *föräldrapenning vid för tidig födsel m. m.*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:1281 i motsvarande del,
4. beträffande *nedsättning eller indragning av föräldrapenning*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:702,
5. beträffande *tillfällig föräldrapenning när dagbarnvårdares barn är sjukt*
   att riksdagen avslår motionerna 1984/85:1270 och 1984/85:1283,
6. beträffande *slopad tidsgräns för tillfällig föräldrapenning*
   att riksdagen avslår motionerna 1984/85:2195 yrkande 3 och 1984/85:2445 yrkande 2,
7. beträffande *flexibelt uttag av kontaktdagar*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:2444 yrkande 1,
8. beträffande *tillfällig föräldrapenning till förälder med handikappat barn*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:2445 yrkandena 1, 3 och 4,
9. beträffande *rätt till ledighet m. m. vid adoption*
   att riksdagen avslår motion 1984/85:2444 yrkande 3 i motsvarande del,
10. beträffande *ersättning vid vård av anhörig*
    att riksdagen avslår motionerna 1984/85:1271, 1984/85:1281 i motsvarande del, 1984/85:1749 och 1984/85:2195 yrkande 6,
11. att riksdagen till *Bidrag till föräldraförsäkringen* för budgetåret 1985/86 anvisar ett förslagsanslag av 865 000 000 kr.

Stockholm den 16 april 1985

På socialförsäkringsutskottets vägnar
SVEN ASPLING

Närvarande: Sven Aspling (s), Elis Andersson (c), Börje Nilsson (s), Allan Åkerlind (m), Lars-Åke Larsson (s), Gullan Lindblad (m), Karin Israelsson (c), Lena Öhrsvik (s), Gunhild Bolander (c), Margó Ingvardsson (vpk), Nils-Olof Gustafsson (s), Barbro Nilsson i Visby (m), Ingegerd Elm (s), Monica Andersson (s) och Kenth Skårvik (fp).

Reservationer

1. Höjd garantinivå (mom. 1)

Nils Carlshamre, Allan Åkerlind, Gullan Lindblad och Barbro Nilsson i Visby (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Riksdagen har" och slutar med "yrkande 1" bort ha följande lydelse:

Till skillnad från den föräldrapenning som grundar sig på en sjukpenningförsäkring överstigande garantinivån har föräldrapenningen enligt garantinivån inte följt löneutvecklingen. Trots den senaste uppräkningen av garantinivån från 37 kr. till 48 kr. om dagen från den 1 januari 1985 har garantinivån enligt utskottets mening kraftigt urholkats. Situationen för de sämst ställda familjerna, vanligen flerbarnsfamiljer eller familjer där en av föräldrarna tidigare studerat eller av annan anledning inte förvärvsarbetat, har därigenom försämrats i jämförelse med övriga barnfamiljer. Detta medför att allt fler småbarnsfamiljer kan få svårigheter att själva ta hand om sina barn det första levnadsåret. Mot bakgrund härav anser utskottet att det, såsom föreslagits i motion 2691, finns anledning att besluta om en uppräkning av garantinivån till 60 kr. per dag fr. o. m. den 1 januari 1986. Med hänsyn till att den i motionen föreslagna uppräkningen kan finansieras inom ramen för de besparingar inom socialförsäkringsområdet som föreslagits i motion 1984/85:2431 och således inte medför ökade kostnader för försäkringen tillstyrker utskottet bifall till motion 2691 yrkande 1.

dels att utskottet under moment 1 bort hemställa

1. beträffande *höjd garantinivå*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2691 yrkande 1 antar följande som *reservanternas förslag* betecknade

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1962:381) om allmän försäkring att 4 kap. 6 och 7 §§ skall ha nedan angiven lydelse.

Nuvarande lydelse[1]	*Reservanternas förslag*
4 kap.	
6 §	
Hel föräldrapenning utgör lägst *48* kronor om dagen (garantinivå).	Hel föräldrapenning utgör lägst *60* kronor om dagen (garantinivå).
Föräldrapenning för --- över garantinivån.	
Utöver vad --- enligt garantinivån.	
Föräldrapenning vid --- tredje stycket.	
Utan hinder --- motsvarande rätt.	

[1] Lydelse från den 1 januari 1986 enligt rskr 1984/85:125

7 §

Hel föräldrapenning --- normal arbetstid.

Vid tillämpning av första stycket skall som förvärvsarbete inte betraktas vård av barn, som har tagits emot för stadigvarande vård och fostran i förälderns hem. Vårdar föräldern ett sådant barn och betalas ersättning för vården, skall vid beräkningen av föräldrapenning bortses från den del av den sjukpenninggrundande inkomsten som grundas på ersättningen för vården. Hel föräldrapenning skall dock alltid utgöra lägst *48* kronor om dagen.

Vid tillämpning av första stycket skall som förvärvsarbete inte betraktas vård av barn, som har tagits emot för stadigvarande vård och fostran i förälderns hem. Vårdar föräldern ett sådant barn och betalas ersättning för vården, skall vid beräkningen av föräldrapenning bortses från den del av den sjukpenninggrundande inkomsten som grundas på ersättningen för vården. Hel föräldrapenning skall dock alltid utgöra lägst *60* kronor om dagen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

2. Tillfällig föräldrapenning när dagbarnvårdares barn är sjukt (mom. 5)

Kenth Skårvik (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Den nu" och slutar med "och 1283" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det klart otillfredsställande att föräldrapenning inte kan utgå till förälder, vars barn inte kan tas emot av dagbarnvårdaren på grund av att dagbarnvårdarens egna barn är sjuka. Om någon annan tillsynsform inte finns att tillgå eller bedöms som mindre lämplig tvingas föräldrarna stanna hemma utan rätt till ersättning. Någon ovillkorlig rätt till ledighet föreligger inte heller. Problemet har behandlats av föräldraförsäkringsutredningen som ansåg att det fanns skäl för rätt till föräldrapenning i denna situation. Utredningen ville emellertid inte föreslå att en sådan rätt infördes med hänsyn till kostnaderna för detta. Någon beräkning av dessa kostnader redovisades dock inte. Utskottet anser att detta motiverar att den i motion 1270 påvisade bristen i föräldraförsäkringen utreds ytterligare. Utskottet tillstyrker således bifall till motionen. Därmed får även motion 1283 anses tillgodosedd.

dels att utskottet under moment 5 bort hemställa

5. beträffande *tillfällig föräldrapenning när dagbarnvårdares barn är sjukt*

   att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1270 och med anledning av motion 1984/85:1283 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. Slopad tidsgräns för tillfällig föräldrapenning (mom. 6)

Margó Ingvardsson (vpk) och Kenth Skårvik (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 7 med "I samband" och slutar på s. 8 med "behandlade delar" bort ha följande lydelse:

Föräldraförsäkringsutredningen, som övervägt frågan om föräldrapenning för tillfällig vård av barn skulle kunna utges under obegränsad tid, har pekat på att maximalt antal dagar tagits ut för mindre än 400 barn årligen under åren 1980–1981. Av en särskild undersökning avseende första halvåret 1980 framgick dessutom att flertalet fall av uttag av 60 dagar inte berodde på att barnet utan dess ordinarie vårdare varit sjuk eller smittbärare. Enligt utskottets mening tyder de redovisade uppgifterna inte på att ett slopande av nuvarande 60-dagarsgränsen för tillfällig vård av sjukt barn skulle komma att medföra nämnvärt ökade kostnader för försäkringen. Det skulle däremot innebära en avsevärd lättnad för det fåtal familjer som blir berörda och bl. a. fylla den lucka i försäkringsskyddet som uppstår då barnets sjukdom varar längre tid än 60 dagar men inte beräknas vara sex månader. I de fall barnet är handikappat finner utskottet det angeläget att tidsgränsen tas bort. Att föräldrapenningen – såsom utredningen befarat – skulle komma att utnyttjas framför vårdbidraget i större utsträckning förefaller inte troligt med hänsyn till att förutsättningarna för rätt till de båda förmånerna skiljer sig åt.

Utskottet anser således att när det gäller barn som på grund av sjukdom, psykisk utvecklingsstörning eller annat handikapp är i behov av särskild tillsyn och vård bör någon tidsgräns för tillfällig föräldrapenning inte finnas. Regeringen bör därför skyndsamt lägga fram ett lagförslag i frågan.

dels att utskottet under moment 6 bort hemställa

6. beträffande *slopad tidsgräns för tillfällig föräldrapenning*
att riksdagen med bifall till motionerna 1984/85:2195 yrkande 3 och 1984/85:2445 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

4. Flexibelt uttag av kontaktdagar (mom. 7)

Nils Carlshamre (m), Elis Andersson (c), Allan Åkerlind (m), Gullan Lindblad (m), Karin Israelsson (c), Gunhild Bolander (c), Barbro Nilsson i Visby (m) och Kenth Skårvik (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Även motioner" och slutar med "behandlade delar" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att kontaktdagarna inte bör vara bestämda till ett visst antal per år utan att de totala dagarna, 16 stycken, bör kunna tas ut när som helst när barnet är mellan fyra och tolv år. Härigenom skapas en större valfrihet för barnfamiljerna och en möjlighet att ta en längre tids ledighet vid t. ex. inskolning på daghem eller vid skolstarten. Utskottet tillstyrker sålunda bifall till motion 2444 yrkande 1.

dels att utskottet under moment 7 bort hemställa

7. beträffande *flexibelt uttag av kontaktdagar*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2444 yrkande 1 antar följande som *Reservanternas förslag* betecknade

Förslag till
Lag om ändring i lagen (1962:381) om allmän försäkring

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 12 § lagen (1962:381) om allmän försäkring skall ha nedan angiven lydelse.

Nuvarande lydelse[1]	*Reservanternas förslag*
4 kap. 12 §	
Tillfällig föräldrapenning enligt 10 § första stycket och 11 § utges under högst 60 dagar för varje barn och år och enligt 10 § andra stycket under högst *två dagar* per barn *och år*.	Tillfällig föräldrapenning enligt 10 § första stycket och 11 § utges under högst 60 dagar för varje barn och år och enligt 10 § andra stycket under högst *16 dagar sammanlagt* per barn.
Tillfällig föräldrapenning --- sin vård.	
Uppbär en --- om löneförmånerna.	

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1986.

5. Tillfällig föräldrapenning till förälder med handikappat barn (mom. 8)

Margó Ingvardsson (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Även motioner" och slutar med "behandlade delar" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets uppfattning har föräldrar vid inskolning av barn i förskola eller skola vanligtvis behov av en viss tids sammanhängande ledighet varierande mellan en vecka och 14 dagar. Detta behov har med nuvarande lagstiftning kunnat lösas inom ramen för den särskilda föräldrapenningen. Enligt de nyligen beslutade ändringarna i föräldraförsäkringen kvarstår denna möjlighet endast för barn under fyra år. De nya två kontaktdagarna för barn mellan fyra och tolv år anser utskottet inte fylla behovet i fråga. I första hand ter det sig angeläget att antalet dagar ökas när det gäller barn med särskilda behov, t. ex. handikappade barn och invandrarbarn. Utskottet biträder därför det i motion 2445 framförda förslaget om rätt till tillfällig föräldrapenning under sju dagar för de nämnda ändamålen när det gäller barn med särskilda behov. Regeringen bör skyndsamt lägga fram förslag om

[1] Lydelse från den 1 januari 1986 enligt rskr 1984/85:125.

ett ökat antal kontaktdagar i enlighet med det anförda så att förslaget kan träda i kraft den 1 januari 1986.

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 8 med "Även dessa" och slutar på s. 9 med "någon åtgärd" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening är det inte tillräckligt med två s. k. kontaktdagar per år för en förälder till ett handikappat barn som behöver inhämta information och färdigheter för att ge barnet en riktig omvårdnad. Bestämmelserna om tillfällig föräldrapenning vid besök i samhällets barnavård innebär också begränsningar för föräldrar till handikappade barn att få ersättning vid besök med barnet på institutioner. Utskottet anser därför i likhet med vad som föreslagits i motion 2445 att tillfällig föräldrapenning skall kunna utgå i de här angivna situationerna och att regeringen snarast bör lägga fram förslag i frågan till riksdagen.

dels att utskottet under moment 8 bort hemställa

8. beträffande *tillfällig föräldrapenning till förälder med handikappat barn*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2445 yrkandena 1, 3 och 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

6. Ersättning vid vård av anhörig (mom. 10)

Elis Andersson, Karin Israelsson och Gunhild Bolander (alla c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "2195 (yrkande 6)" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att samhällets insatser för äldre, sjuka och handikappade måste inriktas på att underlätta för så många som möjligt att bo kvar i sin bostad så länge som möjligt. Såsom framhållits i motion 1271 finns det också beräkningar som visar att ett ersättningssystem genom den allmänna försäkringen för den som gör betydande vårdinsatser i hemmet på sikt skulle leda till samhällsekonomiska besparingar. Mot bakgrund härav bör enligt utskottets mening regeringen komplettera anhörigvårdskommitténs förslag om rätt till ledighet med ett förslag om rätt till ersättning. Ersättningen bör därvid grundas på principen att den skall utgöra kompensation för utfört arbete och göras lika stor för alla. Genom utskottets förslag får även motionerna 1281 i motsvarande del, 1749 och 2195 yrkande 6 anses tillgodosedda.

dels att utskottet under moment 10 bort hemställa

10. beträffande *ersättning vid vård av anhörig*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:1271 och med anledning av motionerna 1984/85:1281 i motsvarande del, 1984/85:1749 och 1984/85:2195 yrkande 6 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

7. Ersättning vid vård av anhörig (mom. 10)

Kenth Skårvik (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "2195 (yrkande 6)" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att starka humanitära skäl talar för att den som vårdar en anhörig bör ha möjlighet att under en begränsad tid få ersättning från försäkringen. Detta är särskilt angeläget när det rör sig om vård i livets slutskede. Ett system med försäkringsersättning bör också på sikt kunna leda till samhällsekonomiska besparingar. Utskottet anser på grund härav att förslaget i motion 2194 om en till 30 dagar per år begränsad ledighet med rätt till ersättning från försäkringen bör genomföras. Regeringen bör förelägga riksdagen förslag härom. Genom det anförda får motionerna 1281 i motsvarande del, 1749 och 1271 anses tillgodosedda.

dels att utskottet under moment 10 bort hemställa

10. beträffande *ersättning vid vård av anhörig*
att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2195 yrkande 6 och med anledning av motionerna 1984/85:1271, 1984/85:1281 i motsvarande del och 1984/85:1749 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.